

Секція 6

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Аркуша Л. І.

в. о. завідувача кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

Мандриченко Ж. В.

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОФІЛАКТИКА ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» результати оперативно-розшукової діяльності використовуються задля попередження, виявлення, припинення злочинів (Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>). Таким чином, складовою частиною оперативно-розшукової діяльності можливо вважати оперативно-розшукову профілактику.

Підтримуючи точку зору окремих науковців, під оперативно-розшуковою профілактикою можливо розуміти систему оперативно-розшукових заходів, які спрямовані на додаткову перевірку первинної інформації щодо осіб і фактів, які становлять оперативний інтерес (Див., наприклад: Оперативно-розыскная деятельность: учебник. 2-е изд., доп. и перераб. / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Синилова, А. Ю. Шумилова. М. : ИНФРА-М, 2004. 848 с. Режим доступу: <http://www.bnti.ru/showart.asp?aid=989&lvl=05>; Кушпін В. П. Оперативно-розшукова профілактика у системі протидії злочинам в Україні. Режим доступу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4923/kyshpit2.pdf>).

Внаслідок реформування правоохоронної системи в Україні, створено новий правоохоронний орган — Державне бюро розслідувань, який є суб'єктом оперативно-розшукової діяльності. У зв'язку з цим

окремим напрямом діяльності новоствореного правоохоронного органу слід вважати профілактичну діяльність із застосуванням оперативно-розшукових заходів, методів та сил.

Специфіку такої діяльності визначає підслідність та спеціальні суб'єкти-фігуранти, перелік яких визначено Законом України «Про Державне бюро розслідувань». Згідно означеного Закону діяльність ДБР полягає в розслідуванні кримінальних проваджень, в яких фігурують правоохоронці, судді і найвищі службовці (від Президента України, Прем'єр-міністра України, міністрів, Генерального прокурора України до начальників ГУ Національної поліції). Слід зазначити, що ДБР остаточно перебирає на себе функцію досудового (попереднього) слідства від прокуратури, яка здійснювала означену функцію починаючи з 1996 року на тимчасовій основі (відповідно до п. 9 Перехідних положень Конституції України) (Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 1, частини першої статті 7, статей 8, 9, 10, частини четвертої статті 14, статті 17, частини першої статті 20, частини третьої статті 29 Закону України «Про прокуратуру» (справа про повноваження прокуратури відповідно до пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України): Конституційний Суд; Рішення, Окрема думка від 10.09.2008 № 15-рп/2008) (Докладніше див.: Аркуша Л. І. Державне бюро розслідувань як суб'єкт оперативно-розшукової діяльності // Державне бюро розслідувань на шляху розбудови: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 16 червня 2018). Одеса: Юридична література, 2018. С. 338–341).

Аналіз матеріалів практики протидії злочинам, які віднесено до підслідності ДБР, свідчить про те, що їх виявлення, розкриття, та профілактична робота фактично не можливі без застосування можливостей оперативно-розшукової діяльності.

Однак, виникають деякі неузгодження. Так, ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», серед інших підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, визначає підрозділи внутрішньої безпеки, забезпечення особистої безпеки Державного бюро розслідувань (Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>).

При цьому, у п.3, ч. 2, п.2 Прикінцевих положень Закону України «Про Державне бюро розслідувань» наголошується на «формуванні оперативно-розшукових підрозділів, а *також* підрозділу внутрішньої безпеки Державного бюро розслідувань» (Про Державне бюро розслі-

дувань : Закон України від 12.11.2015 794-УІІІ [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/print1510177503534526>), що свідчить про наявність у структурі ДБР України інших оперативних підрозділів, не визначених у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Подібне становище обмежує застосування оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення, попередження та розслідування злочинів, тільки завданнями, які будуть поставлені перед підрозділами внутрішньої безпеки та забезпечення особистої безпеки Державного бюро розслідувань. Назви цих підрозділів свідчать про те, що діяльність їх буде спрямовано на протидію зловживанням з боку самих працівників ДБР (підрозділ внутрішньої безпеки), а також на забезпечення безпеки працівників ДБР, які будуть здійснювати досудове розслідування (підрозділ забезпечення особистої безпеки).

Таким чином, можливо зробити висновок, що здійснення оперативно-розшукової діяльності (у тому числі профілактичної) відносно фігурантів у кримінальних провадженнях, які будуть розслідуватися ДБР, не врегульовано діючим законодавством.

Крім того, слід звернути увагу на кадрову політику щодо підбору кадрів до оперативних підрозділів ДБР. Потребує уваги визначення особливостей формування таких підрозділів, «60 % яких повинні складати особи, які мають відповідний стаж роботи в галузі права, та тільки 40 % — особи, які протягом останнього року обіймали посади в оперативно-розшукових підрозділах». Означені критерії негативно вплинуть на якість підбору оперативних працівників, тому що «зайняття посади в оперативно-розшукових підрозділах» не може вважатися критерієм наявності професійних навичок у такій досить специфічній галузі (посади в оперативних підрозділах є різні за своїми посадовими інструкціями, а оперативні підрозділи — різні за своєю спрямованістю).

Також слід зазначити, що для здійснення оперативно-розшукової профілактики оперативні підрозділи Державного бюро розслідувань повинні виконувати завдання «пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп..» (згідно ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»), з метою «запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань» (згідно з п. 1 ст. 7 Закону України «Про Державне бюро розслідувань») (Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 794-УІІІ [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/print1510177503534526>). Означене потребує внесення відповідних змін до діючого законодавства.

Наприкінці можливо зробити висновок, що на теперішній час Державне бюро розслідувань не може повноцінно здійснювати профілактичні заходи із застосуванням можливостей оперативно-розшукової діяльності. Крім того, дублювання використання таких можливостей іншими суб'єктами оперативно-розшукової діяльності без чітко налагодженої між ними взаємодії, негативно впливатиме на результативність діяльності не тільки ДБР, а й інших правоохоронних органів.

Дрёмин В. Н.

профессор кафедры криминологии и уголовно-исполнительного права
Национального университета «Одесская юридическая академия»,
доктор юридических наук, профессор, член-корреспондент НАПрН Украины,
заслуженный деятель науки и техники Украины

РОЛЬ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНОЙ ТУРБУЛЕНТНОСТИ

В последнее время в отечественной научной литературе и в практической деятельности все чаще используется термин «турбулентность» применительно к различным сферам общественной жизни — политике, экономике, культуре, информации и др. Учитывая специфику государственного строительства после обретения независимости, можно с уверенностью утверждать, что характеристика современного украинского общества как турбулентного соответствует характеру и масштабам возникающих социальных проблем. Учитывая формат тезисов, кратко рассмотрим основные концептуальные подходы к данной проблеме.

Как известно, слово «турбулентность» происходит от латинского *turbulentus* — «бурный, хаотичный, неупорядоченный». Переключаясь из технических наук в гуманитарные, данный термин используется для характеристики социальной среды, особенностью которой является неупорядоченность (конфликтность) системы социальных отношений и, как следствие, их слабая прогнозируемость. Состояние турбулентности может возникать в международных отношениях, в связи с чем, исследователи выделяют весьма продолжительные периоды турбулентного состояния миропорядка. Понимая взаимосвязь внешних и внутренних социальных процессов в условиях мировой глобализации, сделаем акцент на внутренних проблемах, имеющих, прежде всего, криминологическое значение.